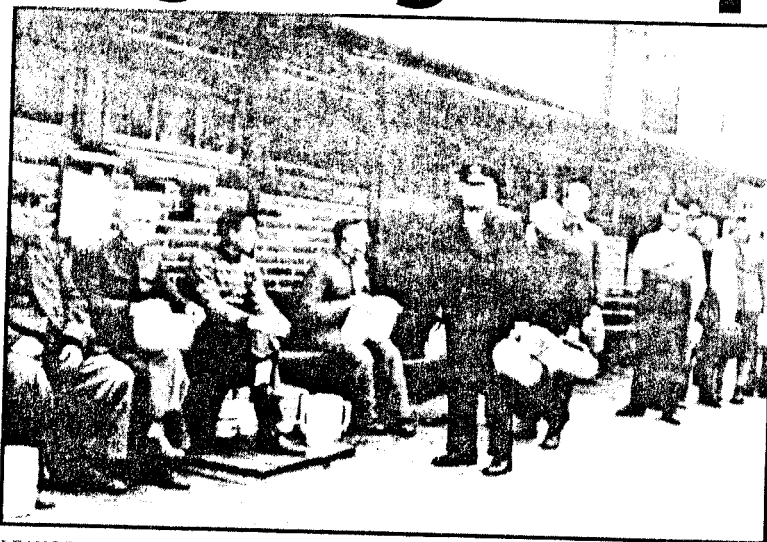

Offiserer i krigsfangenskap

I FANGENSKAP: På dette bildet som ble tatt illegalt i Ostrzeszow i 1944, står og sitter norske offiserer i kø for å hente vagnarasjonen. På benken midt på bildet sitter løytnant Olaf Østigaard med to kanner.

I 1943 snudde krigslykka seg for tyskerne. Det gjaldt å sikre seg mot at nordmenn grep til våpen. Natt til 16. august 1943 ble landets offiserer vekket med maskinpistoler: «Im Namen des Führers des Grossdeutschen Reiches! Auf Befehl des Führers wird der Ostigaard, Olaf Leutnant Tynset als norwegischer Offizier in Kriegsgefangenschaft überführt...»

Får fikk en halv time til å pakke. Mor lagde mat. Far snudde seg mot soldatene: «Vil dere ha en kaffeskvett?» Eldslespinnen våkna. Minstebarna sov. Kretsforer i NS stod bak ei bjørk og grat. En venn ble nemlig arrestert. Nasjonalsosialister og andre levde ofte sammen i fred og fordragelighet. Mor klaga dagen etter til en tysk kommandant på en norsk hirdmann som hadde opptøret seg dårlig. Han sa at nordmenn ikke hadde lært seg folkeskikk.

Også John Kverneggen og Jon Trøan fra Tynset, Emil Mana fra Alvdal, Rolf Odden fra Os og Asbjørn Hokstad fra Tyldalen ble arrestert. 12. september gikk fangetoget fra Hvalsmoen til Oslo. På bondegarder var det heist flagg til ære og hilsen. Fangene tumla i land i Rügen. Sør i Polen var det «Aussteigen».

Stor aktivitet

I desember ble 1100 norske offiserer flytta til Ostrzeszow (Schuldburg). De norske fangene satte i gang kurs, idrett, orkester og kor. Asle Enger var prest. Filmregissør Tancred Ibsen lagde revy. Major Treider holdt handelsskole. Det ble bygd bibliotek og vist fargefilm. I nor-

ske aviser leste man mellom linjene. I sjøllaga radio hørte man på London. Pakkene fra Røde Kors ble ofte gitt til polske bønder, som måtte gi fra seg gardene til volgatyskerne.

Tankene gikk ofte til familie og venner. En sønn flykta til Sverige i 1944. Huset ble derfor okkupert. Kona ble lagt inn på Tynset sjukehus. De yngste ble heldigvis tatt godt vare på av naboer og venner. Fire damer skjemte bort minstegutten.

Sovjeterne kommer

19. januar 1945 ble offiserene kastet ut i krigens kaos. Sovjeterne stod 15 mil unna. Herrefolket fikk det travelt. I isende kulde traska fangene av sted. Trøan falt, men bet tennene sammen da han ble trua med å bli skutt. I ei sønderskutt kirke ble det lus-rom og søvn. Men da «Den røde arme» var i hakk i hæl, brøt det ut panikk midt på natta. Heldigvis dukka det opp et tog.

Men da toget ikke ville rikke seg, gikk kommandanten med på å føre nordmennene til en polsk landsby: «Ja, bare kast dere i armene på deres bolsjevikske venner!» Så gikk toget likevel. Det var verken vatt eller tørt å få på seks dager. Da brast det for en: Fikk han ikke vatn, svarte han ikke for følgene. Det skremte fangevokteren. De fikk vatn, men fortsatt ikke mat.

Etter tretti timer hadde toget fangeleiren Luckewalde ved Berlin. Det gikk på nervene løs. Forstanden klikka på mange da det ble avslutningsbad midt på natta. Likevel var en dusj, en røyk og en slags kaffe ei trøst. Ikke minst takket være to norske leger ble det gravlagt bare fem norske offiserer ved Berlin.

Internasjonalt

I leiren krydde det av nasjonaliteter. Det kom hyggelig brev på «norsk» fra amerikaneren Selmer Lillehaug. Svenskepakker ble delt med russerne, som sendte rørende takkebrev. Nyheter skaffa Finn Engzelius fra Røros

med sin hemmelige radio.

21. april forsvant tyskerne. Det norske flagget for til værs, men stor lykkefølelse var det ikke. Angsten for de heime var større. Der hørte man sikkert om bombinga av Berlin! Dagen etter braste en sovjetisk panserbil gjennom piggråden. General Timosjenko dukka opp og kysset sine norske kolleger på kinnet.

5. mai kom det beskjed om at heimreisa skulle gå over Murmansk! Mange var redd for å havne i Sibir, og ville krigen fortsette i «Festung Norwegen»? Heldigvis kunne «Ja, vi elsker» høres 8. mai. Da ble reisa over Murmansk avblåst. De måtte likevel vente i Polen i ti døgn. Sovjetiske kvinner serverte suppe og grovbrød. Men noen russere betrakta ikke nordmenn som allierte, da nordmenn jo hadde kjempet for Hitler på østfronten.

17. mai-parade

17. mai var det stor parade. Det ble sendt telegram til kong Håkon. Et fransk orkester spilte nasjonalsanger. Russerne span-derte kino. Da ble det fortalt at Hitlers ordre om å skyte krigsfangene heldigvis ikke ble etterfulgt.

Så starta endelig heimreisa! I Danmark var det bevertning og blomster. Fra Aarhus gikk det båtferd til et fritt Norge. Men da de steg i land 28. mai i Oslo, var alt stille. Men snart kom familier og venner stormende. Fenrik Trøan reiste direkte heim og ble mottatt på Tynset torg. Han hadde vært med i Milorg. Løytnant Østigaard ble igjen hos slekt i Oslo, og kom heim dagen etter med Milorg-folk. Etter å ha opplevd et sant helvete i Polen og Tyskland var han ferdig med militærlivet. Han takka åpenlyst russerne for redninga. Men så kom den kalde krigen...

AV
ARNE DAG
ØSTIGAARD